

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Vladimíra Sládečka, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Jana Musila o ústavních stížnostech **a) Compas Capital Consult, s. r. o.**, se sídlem ve Sviadnově, Na Drahách 247, zastoupené Mgr. Bohdanou Šocovou, advokátkou se sídlem v Olomouci, Kateřinská 107/5, **b) města Otrokovice** se sídlem v Otrokovcích, nám. 3. května 1340, zastoupeného JUDr. Ing. Pavlem Schreiberem, advokátem se sídlem v Brně, Jakubská 1, proti usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2016, č. j. 29 Cdo 950/2015-528, Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 2. 2010, č. j. 5 Cmo 172/2009-312, a Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2008, sp. zn. 50 Cm 95/2007, a sp. zn. 50 Cm 97/2007, za účasti **Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně** jako účastníků řízení, a dále společnosti **Vodovody a Kanalizace Zlín, a. s.**, se sídlem ve Zlíně, třída Tomáše Bati 383, jako vedlejší účastnice řízení, zastoupené JUDr. Petrem Tomanem, advokátem se sídlem v Praze 2, Trojanova 12, takto:

- I. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2016, č. j. 29 Cdo 950/2015-528, se **zrušuje**, neboť jím **bylo porušeno** základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- II. Ve zbytku se ústavní stížnosti **odmítají**.

Odůvodnění:

I. Širší souvislosti souzené věci

1. Stěžovatelé jsou minoritními akcionáři společnosti Vodovody a kanalizace Zlín, a. s. (dále „VaK“), která byla založena v roce 1993 v souvislosti s privatizací majetku ve vlastnictví státu. Společnost VaK měla zajišťovat správu a rozvoj vodovodní a kanalizační infrastruktury, dodávky pitné vody a kanalizační služby – uvedené činnosti měly být vzhledem k jejich strategické povaze provozovány prostřednictvím společnosti ve většinovém vlastnictví dotčených obcí (měst).

2. Jednotlivé obce vlastnily a stále vlastní veškeré akcie VaK na jméno, které jsou jen omezeně převoditelné. Celkově obce nabyly přibližně 94 % akcií a hlasovacích práv ve společnosti, zbylých 6 % je spojeno s volně převoditelnými akciemi na majitele. Společnost VaK vydala také jednu akcii na jméno se zvláštním právem; má základní

kapitál 1 030 018 000 Kč, přičemž největší podíl převyšující 39 % vždy vlastnilo statutární město Zlín (dále jen „Zlín“).

3. V průběhu času se začaly o vodárenské společnosti v České republice zajímat soukromé subjekty, které se snažily podnikatelsky využít jejich dominantního (až monopolního) postavení na trhu. Jednou z možností, jak zhodnotit ekonomický potenciál těchto společností, bylo prosadit tzv. „oddílný model provozování“ vodárenské společnosti, který spočívá v tom, že provozovatel infrastruktury (soukromý subjekt) platí jejímu vlastníkovi (vodárenské společnosti) nájemné za užívání, ale sám inkasuje platby od koncových odběratelů (vodné a stočné). Vodárenská společnost z obdrženého nájemného hradí údržbu a rozvoj infrastruktury, samotné vodovodní a kanalizační služby již nezajišťuje. Uvedený model současně sloužil k zajištění výstavby či rekonstrukce vodovodní a kanalizační sítě, kterou v rámci smluvních podmínek zajistil a financoval soukromý subjekt. Případný zisk z poskytnutých služeb zůstává u soukromého subjektu – provozovatele. Smlouvy o oddílném provozování byly zpravidla uzavírány na desítky let dopředu, v tomto případě na 30 let od roku 2004.

II. Vznik a podstata kauzy

4. Společnost VaK vyhlásila dne 8. 10. 2001 výběrové řízení na strategického partnera, s nímž by uzavřela smlouvu o prodeji tzv. provozní části podniku a smlouvu o nájmu a provozování vodárenské infrastruktury, která by zůstala ve vlastnictví VaK. Ve výběrovém řízení zvítězila společnost Jižní vodárenská, a. s. (dále jen „JV“), která byla pravděpodobně napojena na nadnárodní skupinu Veolia Water (dále jen „VW“). Valná hromada společnosti VaK ovšem neudělila souhlas k prodeji provozní části a výběrové řízení zrušila.

5. Neúspěšná společnost JV (resp. skupina VW) tak začala prosazovat oddělení provozní části společnosti ve spolupráci se Zlínem a dalšími obcemi jiným způsobem. K prosazení prodeje části podniku potřebovala JV zajistit kvalifikovanou většinu hlasovacích práv ve společnosti VaK; hlavní akcionář Zlín přitom tehdy vlastnil nedostačující podíl 47,41 % na jejím základním kapitálu. Potřebná hlasovací práva proto měla společnost JV zajistit Česká spořitelna, a. s. (dále jen „ČS“), která vstoupila do jednání jako obchodník s cennými papíry a vystupovala z této pozice vůči obcím a městům.

6. Stanovy společnosti VaK po celou dobu omezují převoditelnost akcií na jméno v čl. 13 odst. 2 takto: „*Valná hromada je povinna odmítnout souhlas s převodem akcií na jméno, nepůjde-li o převod mezi obcemi, které jsou stávajícími akcionáři a držiteli akcií na jméno.*“

7. Vzhledem k tomu, že podle stanov nebyl možný přímý převod akcií mimo stávající vlastnickou strukturu, bylo dne 26. 4. 2002 uzavřeno několik příkazních smluv a smluv o budoucí smlouvě o převodu akcií na jméno mezi Zlínem a ČS s tím, že k převodu akcií dojde, jakmile to bude právně možné. Zároveň Zlín udělil ČS plné moci k zastupování Zlína na valných hromadách společnosti VaK, a to ve vztahu k akciím na jméno představujícím podíl 43,55 % na základním kapitálu společnosti. Společnost ČS nabyla také akcie na majitele ve výši 3,86 % podílu na základním kapitálu VaK, které původně rovněž vlastnil Zlín.

8. Na základě uzavřených příkazních smluv a udělených plných mocí ČS

vykonávala akcionářská práva – účastnila se valných hromad společnosti VaK a hlasovala na nich podle svého vlastního uvážení. Pro případ vypovězení smluv byla mezi stranami sjednána vysoká smluvní pokuta; navíc ČS byla oprávněna plné moci postoupit bez omezení na jakoukoliv další osobu. Vzniklo tak podezření, zda nebylo protiprávně „odděleno hlasovací právo od akcie“ a nebyl obejit čl. 13 odst. 2 stanov i ustanovení § 156a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. 3. 2008 (dále „obch. zák.“).

9. Společnost ČS oznámila dne 2. 5. 2002 nabytí 43,55 % hlasovacích práv ve společnosti VaK k datu 26. 4. 2002, přičemž dne 16. 7. 2002 postoupila společnosti JV jen 39,2 % hlasovacích práv VaK (zbylá hlasovací práva ČS nevykonávala a snižovala ve prospěch JV kvorum valných hromad). Následně byly dne 5. 12. 2002 vyřazeny akcie VaK na majitele z obchodování na veřejném trhu, čímž zanikla oznamovací povinnost podle § 183d odst. 1 obch. zák.

10. Obdobné smlouvy uzavřela ČS i s dalšími akcionáři – obcemi (městy), a to v rozsahu podílu kolem 10 % na základním kapitálu společnosti VaK – hlasovací práva z nich také dne 14. 3. 2003 převedla na JV. Sama ČS do té doby hlasovací práva nevykonávala, čímž opět snížila kvorum na konaných valných hromadách VaK.

11. Společnost JV tak disponovala přibližně 53,2 % hlasovacích práv, avšak ke schválení prodeje provozní části podniku stále potřebovala získat kvalifikovanou většinu – svého záměru docílila tím, že ovládnutá společnost VaK s vybranými obcemi uzavřela smlouvy o přednostním vybudování vodárenské infrastruktury na jejich území a obce se za to zavázaly schválit prodej provozní části vodáren, což se nakonec i stalo.

12. Dne 30. 4. 2004 se konala valná hromada společnosti VaK, na níž zastupovala obec zmocněná společnost JV, která prosadila spolu s dalšími obcemi prodej provozní části vodáren a uzavření nájemní smlouvy vodárenské infrastruktury na 30 let. Strategickým partnerem pro tento převod se stala Zlínská vodárenská a. s. (dnes Moravská vodárenská, a. s.), která byla součástí skupiny VW; o převod akcií VaK nikdy žádná společnost ve skutečnosti neusilovala a po celou dobu šlo o prosazení „oddílného modelu provozování“ vodáren.

13. Po dokončení prodeje provozní části podniku Zlín s JV tzv. „vypořádal balíček smluv“. Jako odměnu za „pronájem“ hlasovacích práv spojených s akciemi obdržel Zlín celkem 34 096 549 Kč; tržní hodnota společnosti VaK naopak významně poklesla – stejně jako hodnota akcií.

14. V důsledku výše uvedených skutečností vedou stěžovatelé celou řadu řízení, v nichž napadají zákonnost, následně i protiústavnost jednotlivých valných hromad, a obecně tvrdí, že v důsledku obcházení zákona a stanov ze strany Zlína, ČS a JV byla protiprávně rozdělena společnost VaK a prodána její hodnotná provozní část, čímž akcie společnosti ztratily na ceně. Stěžovatelé v jednotlivých řízeních tvrdí, že společnost JV nebyla oprávněna vykonávat hlasovací práva akcionářů – obcí a měst. Následkem provedeného rozdělení nyní společnost VaK není způsobilá zabezpečovat celkové vodovodní a kanalizační služby, které podle původního záměru zajišťovat měla, přičemž zisky z této činnosti plynou soukromé společnosti na úkor VaK. Podle stěžovatelů tak není společnost VaK schopná zabezpečit dostatečnou údržbu a rozvoj vodovodní a kanalizační infrastruktury.

15. Dne 30. 5. 2007 se konala v nyní souzené věci napadená valná hromada společnosti VaK, která usnesením schválila:

- a) zprávu o výsledcích hospodaření za rok 2006;
- b) řádnou účetní závěrku za rok 2006;
- c) návrh na rozdělení zisku za rok 2006 včetně rozhodnutí o stanovení tantiém;
- d) převod jedné akcie na jméno se zvláštním právem z Ministerstva financí na akcionáře město Luhačovice.

III. Rozpornost judikatury

16. Na výše vymezeném skutkovém základu probíhá mezi týmiž účastníky řada „akcionářských sporů“, přičemž Nejvyšší soud dosud nezaujal jasný (jednoznačný) sjednocující názor, kterým by se „nižší“ soudy závazně řídily – v dosavadní judikatuře proto existují rozpory a nejsou vyřešeny zásadní právní otázky.

17. U Krajského soudu v Brně byla napadena usnesení deseti valných hromad společnosti VaK (valné hromady konané dne 28. 8. 2002, 3. 12. 2002, 24. 4. 2003, 4. 11. 2003, 11. 12. 2003, 30. 4. 2004, 8. 6. 2005, 28. 3. 2006, 30. 5. 2007 a 2. 6. 2008); přitom Nejvyšší soud, Vrchní soud v Olomouci a Krajský soud v Brně v průběhu času několikrát změnilы svoji rozhodovací praxi, v důsledku čehož jsou v jednotlivých řízeních stejné právní otázky nahlíženy a posuzovány odlišně.

18. Konkrétně Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací nejdříve v průběhu roku 2010 potvrdil zamítnutí návrhů na určení neplatnosti valných hromad (srovnej např. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 2. 2010, č. j. 5 Cmo 172/2009-312); v současné době naopak v sérii rozhodnutí z listopadu roku 2016 vyslovil neplatnost usnesení napadených valných hromad s odůvodněním, že plné moci a „podzmocnění“ navazující na tzv. „balík smluv“ sloužily k obcházení stanov a zákona. Odvolací soud konstatoval, že výše popsany skutkový základ ukazuje na „trvalý přenos akcionářských práv bez převodu vlastnictví akcie“ (srovnej usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 11. 2016, č. j. 5 Cmo 202/2014-3534).

IV. Základní argumentace stěžovatelů ve všech řízeních před obecnými soudy

19. Argumentace stěžovatelů je ve všech řízeních o vyslovení neplatnosti valných hromad podobná: Předně namítají, že popsany postup je obcházením zákona a stanov společnosti, neboť § 156a obch. zák. vylučuje samostatnou převoditelnost hlasovacího práva spojeného s akcií a čl. 13 odst. 2 stanov VaK podmiňuje převod akcií na jméno souhlasem valné hromady. V podstatě se argumentace odvíjí od posouzení těchto právních problémů:

- a) zda byla zastřeně a protiprávně v rozporu s § 156a obch. zák. trvale oddělena hlasovací práva od akcie;
- b) zda může akcionář uzavřít příkazní smlouvu a udělit plnou moc k výkonu hlasovacího práva spojeného s akcií tak, že mu zbude tzv. „holé vlastnictví akcie“ – navzdory tomu, že stanovy razantně omezují vstup třetích osob do společnosti;
- c) zda uzavřením tzv. „balíčku smluv“ byla protiprávně převedena vlastnická

práva k akciím, nikoliv jen uděleno právo zastupovat akcionáře na valné hromadě;

- d) zda zastupitelstvo obce (města) mohlo platně uzavřít tzv. „balíček smluv“ s takovým rozsahem práv a povinností, který do budoucna vylučuje možnost zastupitelstva delegovat zástupce obce na valnou hromadu společnosti, ve které má majetkovou účast podle § 84 odst. 2 písm. f) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích;
- e) zda je v případě zastoupení obce na valné hromadě přípustná „subdelegace“.

20. Stěžovatelé dále tvrdí, že Zlín, ČS a JV jednaly ve shodě a ovládly společnost VaK podle § 66a odst. 4 a § 66b odst. 1 obch. zák. Jelikož akcie společnosti VaK byly registrované na veřejném trhu až do 5. 12. 2002, měla ovládajícím osobám společně vzniknout povinná nabídka převzetí ve smyslu § 183b odst. 1, odst. 12 obch. zák., kterou však žádná ze společností neučinila; stěžovatelé dovozují, že tak došlo k sistaci (nemožnosti výkonu) jejich hlasovacích práv podle § 186c obch. zák. a nelze k hlasování těchto společností na valných hromadách přihlížet.

21. Stěžovatelé konečně namítají, že Zlín, ČS a JV neoznámily změnu podílu na hlasovacích právech společnosti VaK podle § 183d odst. 1 a 2 obch. zák., čímž měla být taktéž sistována jejich hlasovací práva. Stěžovatelé jsou proto přesvědčeni, že všechny valné hromady, na kterých Zlín, ČS a JV následně hlasovaly, jsou neplatné; tuto otázku však již Nejvyšší soud řešil v rozsudku ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4397/2014, se závěrem: „*Zrušením registrace akcií zaniká i oznamovací povinnost. Se zánikem oznamovací povinnosti, zaniká i sankce za její porušení.*“

V. Řízení před obecnými soudy v této věci

22. Krajský soud v Brně zamítl usnesením ze dne 22. 12. 2008, sp. zn. 50 Cm 95/2007, 50 Cm 97/2007, návrh stěžovatelů na určení neplatnosti valné hromady společnosti VaK ze dne 30. 5. 2007 (výrok I.) i návrh stěžovatelky ad a) na přiměřené zadostiučinění (výrok II.). Rozhodnutí odůvodnil tím, že Zlín nebyl ke dni konání valné hromady v prodlení se splněním povinnosti učinit nabídku převzetí podle § 183b odst. 1 obch. zák., a proto bylo oprávněno vykonávat hlasovací práva spojená s vlastnictvím akcií společnosti VaK; nenastala proto sistace hlasovacích práv a nebyly splněny podmínky pro přiznání zadostiučinění.

23. Vrchní soud v Olomouci rozhodnutí věcně potvrdil usnesením ze dne 23. 2. 2010, č. j. 5 Cmo 172/2009-312, s odůvodněním, že nebylo prokázáno jednání zúčastněných osob ve shodě s cílem ovládnout společnost VaK. Odvolací soud výslovně uvedl: „*ČS resp. JV vystupovaly na valných hromadách jako zmocněnci akcionářů, přičemž udělené plné moci nelze považovat za neplatné. U zmocněnců pak nelze pojmově hovořit o jednání ve shodě, neboť se jedná o jednání akcionáře prostřednictvím jeho zástupce. Zjištěný postup akcionářů není jednáním ve shodě.*“

24. Stěžovatelé v dovolání vymezili tyto právní otázky, které podle nich nebyly dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešeny:

- a) Jde v případě dispozice s hlasovacími právy podle vlastního uvážení třetí osoby, která není akcionářem, o zastoupení akcionáře?
- b) Je v případě plné moci k zastupování akcionáře (města, obce) na valné hromadě

přípustná subdelegace?

- c) Může být akciová společnost ovládnuta osobou, která není akcionářem?
- d) Může vzniknout ovládající osobě, která není akcionářem, povinnost nabídky odkupu akcií podle § 183b obch. zák.?

25. Nejvyšší soud odmítl dovolání usnesením ze dne 13. 6. 2013, č. j. 29 Cdo 2876/2010-483. Uvedené rozhodnutí bylo však zrušeno nálezem Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2722/2013, protože jím bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). Ústavní soud rozhodnutí zrušil, jelikož dovolací soud nenaplnil svoji funkci ochránce základních práv a sjednocovatele judikatury, vytkl mu, že nepřipustně odepřel meritorní posouzení věci, a především v bodě 23 nálezu uzavřel, že nepovažuje za odůvodněnou a vypořádanou dovolací námitku týkající se zastoupení akcionářů (obcí) a jejich vztahu s ČS, v němž stěžovatelé shledávají zastřený prodej akcií a obcházení zákona. Ústavní soud konstatoval, že Nejvyšší soud nevyhodnotil celou situaci komplexně a s ohledem na všechny aspekty i zvláštnosti věci chybně hodnotil tvrzené důvody neplatnosti plných mocí jednotlivě a neposkytl souhrnný náhled na celou kauzu.

26. Nejvyšší soud nově dovolání částečně odmítl a částečně zamítl usnesením ze dne 23. 3. 2016, č. j. 29 Cdo 950/2015-528. Dovolací námitku týkající se závěru o (ne)platnosti článku 13 odst. 2 stanov vyhodnotil jako nepřipustnou, jelikož stát, který vlastnil převáděnou zvláštní akcii, lze považovat za obec podle tohoto článku stanov; ostatní dovolací námítky byly zamítnuty. K otázce platnosti plných mocí udělených ČS Nejvyšší soud uvedl, že nesloužily k obcházení zákona a odkázal na své usnesení ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2133/2013, podle kterého může zmocněnec obce udělit plnou moc jiné osobě, aby místo něj jednala na valné hromadě obchodní společnosti, v níž má obec majetkovou účast. Ohledně citovaného rozhodnutí probíhá také řízení před Ústavním soudem pod sp. zn. III. ÚS 3733/2015.

27. K povinnosti Zlína, ČS a JV učinit nabídku převzetí podle § 183b odst. 1 obch. zák. dovolací soud konstatoval, že poslední dvě uvedené společnosti nikdy nebyly akcionáři společnosti VaK ani neovládly jejího akcionáře Zlín, takže jim tato povinnost nevznikla. Naopak Zlín vlastnil již před uzavřením „balíčku smluv“ s ČS akcie s minimálním podílem 40 % na základním kapitálu společnosti a uzavřením sporných smluv svůj podíl na hlasovacích právech nenavýšilo.

28. K další dovolací námitce týkající se vlivu zrušení registrace akcií na systaci hlasovacích práv z důvodu porušení notifikační povinnosti podle § 183d odst. 2 obch. zák. uvedl dovolací soud, že dojde-li ke zrušení registrace akcií, pozbývá notifikační informace na významu; spolu se zrušením registrace zaniká i oznamovací povinnost a s ní spojená sankce v podobě systace hlasovacích práv, čímž není dotčeno právo poškozeného na náhradu škody.

VI. Ústavní stížnosti

29. Proti napadeným rozhodnutím se stěžovatelé brání ústavními stížnostmi; namítají zásah do práva na soudní ochranu a spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Dále namítají porušení práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl.

1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

30. Stěžovatelé tvrdí, že Nejvyšší soud nevypořádal podstatné právní otázky, které svým významem přesahují nyní souzenou věc, nezohlednil relevantní judikaturu a neřídil se závazným právním názorem vysloveným v bodě 23 kasačního nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2722/13. Napadená rozhodnutí považují za libovolná a pro absenci dostatečného odůvodnění za nepřezkoumatelná, stěžují si na neposouzení zastřenému prodeje (převodu) akcií bez souhlasu valné hromady společnosti podle čl. 13 odst. 2 stanov a obcházení zákona skrze udělení plných mocí a uzavření příkazních smluv. Stěžovatelé poukazují na formalistický postup dovolacího soudu, který sporné smlouvy posoudil podle jejich názvu, nikoliv podle obsahu a účelu. Okruh vypořádaných námitek dovolací soud zúžil a věnoval se pouze námitce týkající se platnosti samotných plných mocí, přičemž obsah – zda vůbec šlo o zastoupení vzhledem k sjednanému obsahu práv a povinností mezi smluvními stranami – neposoudil; nerozhodl, zda šlo o zastoupení či zastřený převod hlasovacích práv a v konečném důsledku protiprávní oddělení nepřevoditelného hlasovacího práva od akcie podle § 156a odst. 2 obch. zák.

VII. Vyjádření k ústavním stížnostem a repliky

31. Ústavní soud vycházel z připojeného soudního spisu Krajského soudu v Brně, vyjádření účastníků řízení (Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně) a vedlejší účastnice – společnosti Vodovody a kanalizace Zlín, a. s.

32. Nejvyšší soud ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a upozornil, že rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou. Vrchní soud v Olomouci rovněž odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že ústavní stížnosti považuje za nedůvodné. Krajský soud v Brně bez dalšího odkázal na své rozhodnutí.

33. Vedlejší účastnice ve vyjádření navrhla ústavní stížnosti odmítnout, případně zamítnout, neboť primárně nesměřují k ochraně ústavních práv stěžovatelů, ale spočívají v tvrzeních zpochybňujících provedené dokazování a závěry, které z něho obecné soudy vyvodily.

34. V replice stěžovatelka ad a) odkázala na několik posledních rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci (např. usnesení ze dne 22. 11. 2016, č. j. 5 Cmo 202/2014-3534) mezi týmiž účastníky v obdobných věcech, v nichž Vrchní soud v Olomouci dospívá k závěru, že napadené „balíčky smluv“ představují nedovolené jednání, které nepoživá právní ochrany. Stěžovatelka zopakovala, že Nejvyšší soud dlouhodobě odmítá zaujmout ve věci jednoznačný názor a provždy spor vyřešit. K vyjádření vedlejší účastnice uvedl, že neobsahuje žádná zásadní tvrzení, která by mohla mít pro rozhodnutí význam.

35. Stěžovatel ad b) ve své replice nad rámec výše uvedeného nic neuvedl a v ostatním zopakoval argumentaci obsaženou ve své ústavní stížnosti.

VIII. Vlastní posouzení ústavních stížností

36. Ústavní stížnosti byly podány včas, osobami oprávněnými a řádně zastoupenými advokáty podle § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní soud důsledně zvážil všechny

okolnosti věci a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti jsou částečně opodstatněné a částečně nepřipustné.

37. Stěžovatelka ad b) je základním územním samosprávným celkem, způsobilým mít některá ústavně chráněná práva, včetně práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny (srovnej náleze ze dne 2. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 237/05); vzhledem k tomu je aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

38. Ústavní soud rozhodl o ústavních stížnostech bez nařízení ústního jednání, neboť ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu by při něm nebylo možné očekávat další objasnění věci.

39. Mezi týmiž účastníky probíhá celá řada řízení na totožném skutkovém základu, přičemž k jádru sporu je nezbytné zaujmout jednoznačné stanovisko, neboť rozhodovací praxe je dlouhodobě nejednotná. Cílem dalšího řízení bude poskytnout jasné, jednoznačné a srozumitelné odpovědi na právní otázky zásadního významu, které jsou pro výsledek řízení stěžejní (srovnej nálezy ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2722/13, a ze dne 1. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 2723/13).

40. Ústavní soud shledal ve vztahu k napadenému usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2016, č. j. 29 Cdo 950/2015-528, jako opodstatněnou námitku porušení kasační závaznosti právního názoru vyjádřeného v předchozím nálezu, libovolnosti rozhodnutí způsobené nevypořádáním všech podstatných námitek stěžovatelů a nedostatečnosti odůvodnění.

41. K otázce kasační závaznosti se již dříve Ústavní soud vyjádřil v nálezu ze dne 8. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1642/11, takto: „*V řízení následujícím po kasačním nálezu není prostor pro úvahy, zda je právní názor Ústavního soudu správný, fundovaný či úplný. Toto pravidlo neplyne z přesvědčení Ústavního soudu o jeho vlastní neomylnosti, nýbrž z nutnosti definitivně ukončit konkrétní spor a předejít nekonečnému soudnímu ping-pongu, který by neúměrně prodlužoval řízení, a tím porušoval právo účastníků na spravedlivý proces. Právní názor je logickým vyjádřením samotného smyslu kasace v právním řádu.*“ Obdobně srovnej např. náleze ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 15/14, náleze ze dne 25. 2. 1999, sp. zn. III. ÚS 467/98, či náleze ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05.

42. V tomto případě a konkrétně dovolací soud nerespektoval závěr vyslovený zejména v bodu 23 nálezu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2722/2013, v němž Ústavní soud uvedl: „*Dovolací námitku týkající se zastoupení akcionářů – obcí a jejich vztahu s ČS, potažmo JV, je nezbytné nově posoudit s ohledem na všechny aspekty a skutečnosti, které poukazují na zastřený prodej akcií bez souhlasu valné hromady, respektive na faktický úplatný prodej hlasovacích práv a jejich oddělení od akcie.*“ V napadeném rozhodnutí však i nadále chybí vypořádání otázky platnosti plných mocí ve smyslu tohoto závazného právního názoru. Ústavní soud přitom již dříve odmítl odůvodnění s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1259/2009, které na souzenou věc nedopadá, jelikož se zabývalo pouze tvrzenými důvody neplatnosti plných mocí jednotlivě a neposkytuje souhrnný a komplexní náhled na předestřenou situaci. Tím bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

43. K tomu Ústavní soud poznamenává, že v opačném a ústavně souladném duchu na celou věc pohlíží Vrchní soud v Olomouci, který v usnesení ze dne 22. 11. 2016, č. j.

5 Cmo 202/2014-3534, na str. 19 – 23 uzavírá, že: „(...) *popsané jednání města Zlín, ČS a JV je jednáním ve shodě s cílem ovládnutí společnosti VaK společností JV a že tímto postupem byl porušen jak zákon, tak § 13 stanov VaK, který zakotvuje omezenou převoditelnost akcií na jméno.*“ Dále uvádí, že: „*cílem společnosti JV bylo ovládnout vodárenskou společnost a ponechat si její provozní část.*“ K tomu ještě: „*vše ukazuje na trvalý přenos akcionářských práv bez převodu vlastnického práva (...) popsané jednání je nedovolené a nemůže požívat právní ochrany.*“

44. Ústavní soud proto i nyní trvá na tom, aby dovolací soud náležitě, tedy nikoliv jednotlivě a bez ohledu na celkový skutkový a právní rámec souzené věci, posoudil námitky neplatnosti plných mocí, tj. aby důsledně a „jednou pro vždy“ vypořádal otázku zásadního právního významu: „*zda jde v případě dispozice s hlasovacími právy podle vlastního uvážení třetí osoby, která není akcionářem, o zastoupení akcionáře.*“ Bude na Nejvyšším soudu, aby zhodnotil povahu a platnost uzavřených smluv („plných mocí“) s ohledem na poukazované obcházení zákona (stanov) a vyvaroval se blíže neodůvodněného závěru o tom, že zákon uzavřením sporných smluv obcházen nebyl, ačkoliv provedené dokazování spíše nasvědčuje opaku. Postaví najisto, zda byl akcionář jen zastoupen, či bylo zastřeno a protiprávně převedeno jeho hlasovací právo. Ústavní soud (znovu) připomíná, že z tohoto důvodu je vyloučena aplikace závěrů učiněných v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1259/2009, neboť řeší předmětnou otázku samostatně a bez ohledu na její širší zasazení do kontextu celého sporu.

45. Lze dále uvést, že obdobným problémem přípustnosti výkonu hlasovacího práva akcionářů třetími osobami se již zabýval německý Spolkový ústavní soud v rozsudku ze dne 17. 11. 1986, II Z R 96, v němž se uvádí, že: „*akcionář může své hlasovací právo vykonat také prostřednictvím třetích osob, např. udělením plné moci k hlasování. V případě vinkulovaných akcií na jméno ale není možné oddělení hlasovacího práva od akcie a bez téhož ani přenesení hlasovacího práva na jinou osobu.*“ Také tento závěr by měl být při dalším projednávání věci zohledněn.

46. S ohledem na výše uvedené skutečnosti je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2016, č. j. 29 Cdo 950/2015-528, částečně nedostatečně odůvodněné (nepřezkoumatelné), částečně i zatížené nepřipustnou libovůlí a porušuje tak právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomu srovnej náleze ze dne 9. 4. 2008, sp. zn. I. ÚS 1589/07: „*principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pakliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí, a zpravidla tak i jejich protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, přičemž zásada právního státu libovůli v rozhodování orgánů veřejné moci zakazuje.*“ Obecné soudy (a zejména soud dovolací) totiž dělí předmětnou kauzu na dílčí právní otázky, které samostatně řeší, ale již jednotlivé závěry nespojují dohromady právě s ohledem na všechna specifika případu, nevypořádávají tak argumentaci stěžovatelů; dosud nenalezly komplexní řešení, které by skutkový stav kvalifikovalo po právní stránce, umožnilo zaujmout spravedlivé závěry jednou provždy a odstranit rozpory v rozhodovací činnosti.

47. Nejvyšší soud při své úvaze opomenul více okolností: Nezhlednil skutečnost, že ČS (příkazník) neobvykle platila příkazcům (akcionářům – např. Zlínu) za to, že je

zastupovala na valných hromadách, že se akcionáři dopředu vzdali svého akcionářského práva podílet se na správě a řízení společnosti VaK tím, že udělili neomezené a v podstatě neodvolatelné plné moci svým zástupcům, ačkoliv hlasovací právo spojené s akcemi není samostatně převoditelné; nedostatečně zohlednil úplatné vypořádání „sporných smluv“ a propojení jednotlivých zúčastněných osob a společností s koncernem VW; opomenul, že ČS, respektive JV nikdy neprojevila vážný zájem o převod akcií, žádné aktivní kroky k tomuto nečinila, naopak jen usilovala o rozdělení společnosti VaK na část „infrastrukturní“ a „provozní“.

48. Rovněž námitky stěžovatelů týkající se vzniku povinné nabídky převzetí nebyly řádně vypořádány. Dovolací soud sice uzavřel, že: *„žádnému subjektu nevznikla povinná nabídka převzetí podle § 183b obch. zák., jelikož ČS ani JV se nestaly na základě uzavřených smluv akcionáři cílové společnosti VaK, ani neovládly akcionáře majícího rozhodný podíl na hlasovacích právech VaK – město Zlín, podle § 183b odst. 1 a 14 obch. zák.“* Nicméně tento závěr neposkytuje odpověď na stěžovateli formulované dovolací otázky, které zněly takto:

- a) *„Může být akciová společnost ovládnuta osobou, která není akcionářem?“*
- b) *„Může vzniknout ovládající osobě, která není akcionářem, povinnost nabídky odkupu akcií podle § 183b obch. zák.?“*

Předestřené otázky byly posunuty do jiné roviny, učiněný závěr neposkytuje přesvědčivou a vyčerpávající odpověď na možnost ovládnutí společnosti „neakcionářem“ a vznik jeho povinné nabídky převzetí.

49. Nejvyšší soud tak v rámci dalšího řízení zohlední všechny opomenuté okolnosti a poskytne i pro jiná řízení závazný právní názor, zda jde v případě dispozice s hlasovacími právy podle vlastního uvážení třetí osoby, která není akcionářem, stále „jen“ o zastoupení akcionáře. Dále posoudí podle nastaveného rozsahu práv a povinností smluvních stran povahu a platnost uzavřených sporných smluv. Rozhodne o tom, zda bylo jednáno ve shodě, a zda některému subjektu vznikla povinná nabídka převzetí, případně, jaký důsledek má její vznik. Nakonec rozhodne o dopadu učiněných závěrů na platnost usnesení následně konaných valných hromad. Není cílem nálezu zpochybnit veškerou činnost společnosti VaK za dobu více než 15 let zpětně – obecné soudy proto pečlivě zváží, zda je nezbytné konkrétní usnesení valné hromady VaK konané dne 30. 5. 2007 zrušit, a to s ohledem na věcný obsah usnesení, jeho vztah k podstatě sporu a důsledky pro činnost a směřování společnosti VaK.

50. Porušením práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny ani dalšími námitkami stěžovatelů se Ústavní soud blíže nezabýval, neboť napadené rozhodnutí zrušil i bez toho.

51. Ve vztahu k rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu Ústavní soud stížnosti odmítl s ohledem na její podpůrný charakter a doktrínu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci. Je výhradně na Nejvyšším soudu, aby se vytýkanými vadami ostatních napadených rozhodnutí zabýval. Ústavní stížnosti jsou z tohoto důvodu částečně nepřijatelné podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a byly proto odmítnuty na základě § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona.

52. Nad rámec věci Ústavní soud uvádí, že nijak nezpochybňuje význam zahraničních investic do vodárenské infrastruktury a právo investora na zisk z jeho podnikání. Investice však musí být provedeny v souladu s právním řádem České republiky, stejně jako dosažení případného zisku. Ústavní soud nemá ambici být

arbitrem v tom, kdo a v jakém provozním modelu má zajišťovat vodovodní a kanalizační služby na území České republiky, což ani nebylo předmět řízení; pouze konstatuje, že právní ochrany nepožívá obcházení zákona a zneužívání práva, a pokud takto kdokoliv jedná, musí být připraven nést důsledky svého počínání.

IX . Závěr

53. Neřídí-li se dovolací soud právním názorem Ústavního soudu vysloveným v dřívějším kasačním rozhodnutí a řádně nevypořádá podstatné dovolací námitky stěžovatelů, dopouští se nepřipustné libovůle a porušuje právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

54. Bude nyní na dovolacím soudu, aby nově, dostatečným způsobem a řádně, odůvodnil své rozhodnutí zejména ohledně dovolací námitky týkající se zastřehného prodeje (převodu) akcií a náležitě vypořádal dovolací námitky zásadního významu tak, aby dostál své funkci sjednocovatele judikatury. Především zodpoví tyto otázky:

- a) zda jde v případě dispozice s hlasovacími právy podle vlastního uvážení třetí osoby, která není akcionářem, o zastoupení akcionáře;
- b) zda může být akciová společnost ovládnuta osobou, která není akcionářem;
- c) zda může vzniknout ovládající osobě, která není akcionářem, povinnost nabídky odkupu akcií podle § 183b obch. zák.?

Při posuzování jednotlivých otázek zohlední veškeré zvláštnosti souzené věci; nakonec rozhodne o dopadu učiněných závěrů na platnost usnesení valné hromady společnosti VaK konané dne 30. 5. 2007.

55. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů uzavírá, že v projednávané věci byla porušena ústavní práva stěžovatelů; proto ústavním stížnostem částečně vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2016, č. j. 29 Cdo 950/2015-528, zrušil podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve vztahu k napadeným rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu ústavní stížnosti částečně odmítl pro nepřipustnost podle § 75 odst. 1 ve spojení s § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 16. května 2017

Vladimír Sládeček
předseda senátu